

Nr 275.

Ankom till riksdagens kansli den 15 november 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ianspråktagande av lägerkassamedel för nybyggnad eller större ändringsarbete.

(1:a avd.)

I propositionen nr 338 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 5 oktober 1945, föreslagit riksdagen förklara, att det må ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra fråga om utförande av nybyggnad eller större ändringsarbete med anlitage av lägerkassas (manskapskassas) medel.

Genom beslut den 1 december 1939 har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter för lägerkassor vid armén, varav framgår, bland annat, att uppförande av nybyggnad å lantförsvarets mark för lägerkassas räkning eller förändring av lägerkassa tillhörig byggnad å sådan mark icke får ske med mindre tillstånd lämnats av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse (numera arméns fortifikationsförvaltning) efter samråd med ämbetsverkets intendentur- och civila departement (arméförvaltningens intendenturavdelning och försvarets civilförvaltning).

Bestämmelser rörande manskapskassorna vid marinens förläggningar i land och lägerkassorna vid flygvapnet ha utfärdats genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 december 1936 respektive den 4 oktober 1940. Dessa bestämmelser överensstämma i huvudsak med de för arméns kassor gällande.

I sin berättelse den 15 december 1944 angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1943—30 juni 1944 ha riksdagens revisorer (under försvarsdepartementet, § 2) behandlat vissa spörsmål beträffande armétruppförbandens lägerkassor och därvid framställt erinringar och synpunkter beträffande arten och omfattningen av lägerkassornas affärsrörelser, den för kassornas räkning bedrivna byggnadsverksamheten m. m.

Vad angår byggnadsverksamheten ha revisorerna konstaterat, att denna verksamhet numera tagit en betydande omfattning. Enligt bemyndiganden av arméförvaltningens intendenturavdelning och försvarets civilförvaltning hade fritidslokaler för manskapet i stor utsträckning uppförts med anlitage av lägerkassornas medel. Vid andra truppförband däremot hade kostnaderna för sådana byggnader bestritts av statsanslag under kapitalbudgeten. Denna brist på enhetlighet i fråga om uppförande av dessa byggnader vore mindre tillfredsställande. Beträffande redovisningen av lägerkassornas byggnader i allmänhet borde åtminstone de mera värdefulla bokföras å en sär-

skild kapitalfond. Slutligen borde frågan om underhållsskyldigheten av lägerkassornas byggnader uppmärksammas. I anslutning till vad sålunda förekommit ha revisorerna uttalat sig för att en utredning borde komma till stånd i fråga om den av kassorna bedrivna verksamheten, användningen av kassornas medel samt den rättsliga karaktären av med kassornas medel uppförda byggnader m. m. Vidare ha revisorerna föreslagit att — i avvaktan på resultatet av denna utredning — fråga om uppförande av nya byggnader för lägerkassas räkning borde underställas Kungl. Maj:ts prövning och godkännande.

Av revisorernas berättelse framgår, att arméns lägerkassor vid utgången av budgetåret 1943/44 redovisade en kapitalbeholdning av närmare 6 000 000 kronor samt dessutom tillgångar i form av inventarier och fastigheter uppgående till drygt 2 000 000 kronor. Vidare inhämtas, att nettovinsten under berörda budgetår av kassornas bagerirörelser uppgått till omkring 561 000 kronor och av deras marketenterirörelser till omkring 1 145 000 kronor. Kassornas övriga inkomster under ifrågavarande budgetår ha uppgått till drygt 1 000 000 kronor.

Av statsutskottets utlåtande den 22 maj 1945, nr 148, 2:o) inhämtas, att utskottet inskränkt sig till att för riksdagen omförmåla vad sålunda förekommit.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 juni 1945, nr 352, har riksdagen icke berört ifrågavarande uttalande av revisorerna.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 19 september 1945 uppdragit åt försvarets civilförvaltning att, i samråd med arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen samt arméns fortifikationsförvaltning, verkställa översyn av vissa för lägerkassorna (manskapskassorna) gällande bestämmelser och därvid bland annat företaga utredning beträffande kassornas byggnadsverksamhet och därmed sammanhängande fråga om underhållsskyldighet och redovisning av för kassornas räkning uppförda byggnader.

Genom beslut samma dag har Kungl. Maj:t vidare förordnat att, i avvaktan på resultatet av denna översyn, fråga om utförande av nybyggnad eller större förändringsarbete med anlitande av lägerkassornas (manskapskassornas) medel tills vidare skall underställas Kungl. Maj:t för prövning.

Med hänsyn till vad revisorerna i sin förenämnda berättelse uttalat angående lägerkassornas byggnadsverksamhet ha försvarets civilförvaltning och arméförvaltningens intendenturavdelning, jämte eget gemensamt yttrande, den 19 mars 1945 till Kungl. Maj:t överlämnat en framställning från depåchefen för Upplands regemente, vari denne anhållit att med anlitande av lägerkassamedel få anlägga ett friluftsbad vid regementet. Anläggningskostnaderna hava beräknats till 100 000 kronor och driftskostnaderna för badet till 2 500 kronor för år. Av anläggningskostnaderna skulle 75 000 kronor gäldas med anlitande av lägerkassamedel och återstoden bestridas ur lägerkassans vinstmedel under kommande två år. Regementets lägerkassa utvisade en behållning å 126 542 kronor, varav 92 878 kronor i likvida tillgångar.

Depåchefens förslag har tillstyrkts av de i ärendet hörda myndigheterna.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

Såsom av redogörelsen i det föregående framgår härflyta lägerkassemedlen i stor utsträckning från personalen vid vederbörande truppförband, särskilt de värnpliktiga. Att dessa medel användas för beredande av nytta och trevnad för fast anställt manskap och för värnpliktiga vid de olika truppförbanden eller eljest för förbandens bästa är därför helt naturligt. Att så bör ske även i fortsättningen synes mig uppenbart. Emellertid har — såsom riksdagsrevisorernas förutnämnda utredning utvisar — behov uppkommit av en översyn av bestämmelserna på detta område i syfte att främja en planmässig användning av kassornas medel för avsedda ändamål. Den utredning, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 19 september 1945 skall ske på detta område, tar speciellt sikte på den byggnadsverksamhet, som bedrivs med anlåtande av lägerkassemedel.

Ur statsverkets synpunkt synas inga betänkligheter behöva möta mot att lägerkassorna i mån av förmåga engagera sig för byggnadsföretag, vilka ligga i linje med kassornas uppgift. Den omständigheten att vid andra truppförband liknande byggnadsföretag utföras eller kunna komma att utföras med anlåtande av riksstatsanslag synes härvidlag icke böra tillmätas större betydelse. En förutsättning bör emellertid vara att den byggnadsverksamhet, som bedrivs av lägerkassorna, icke medför utgifter för statsverket i form av exempelvis underhåll av byggnader eller ökade avlöningskostnader. Från denna utgångspunkt ligger det vikt uppå att lägerkassorna bekosta fasta anläggningar endast i sådan omfattning, att kassornas framtida inkomster förslå för bestridande av de med anläggningarna förenade löpande omkostnaderna. Detta är av så mycket större betydelse som kassornas inkomster torde komma att i fortsättningen bliva avsevärt mindre än under beredskapstiden. Vid den förutnämnda utredningen rörande lägerkassemedlens användning torde denna synpunkt komma att beaktas.

Då numera lägerkassemedel anlitas för byggnadsföretag, vilka bliva av förhållandevis stor omfattning, har det synts mig riktigt, att riksdagen beredes tillfälle taga ställning till föreliggande spörsmål om bestridande av byggnadskostnader i denna ordning. Det hade varit att föredraga, om denna fråga kunnat upptagas på grundval av den utredning, som enligt det föregående nyligen igångsatts. Då emellertid denna utredning torde kräva förhållandevis lång tid och byggnadsföretagen ej sällan äro av den natur att de böra komma till utförande så snart arbetskraft och byggnadsmateriel kunna frigöras för ändamålet, synes det mig lämpligt, att riksdagen med utgångspunkt i nu föreliggande framställning från depåchefen för Upplands regemente beredes tillfälle giva sin mening tillkänna rörande berörda spörsmål.

För egen del har jag i likhet med de hörda myndigheterna funnit goda skäl föreligga för den föreliggande framställningen om tillstånd att disponera medel ur Upplands regementes lägerkassa för anläggande av friluftsbad vid regementet. Jag förordar alltså bifall till detsamma, varvid jag förutsätter, att de löpande kostnaderna för anläggningens underhåll och skötsel stanna på lägerkassan.

I anknytning till vad i det föregående anförts föreslår jag, att riksdagens medgivande inhämtas för Kungl. Maj:t att pröva och avgöra frågor om ianspråktagande av lägerkasse-(manskapskasse)-medel för nybyggnader eller större ändringsarbeten. Härvid förutsätter jag, att tillstånd att disponera dylika medel för byggnadsändamål icke lämnas med mindre sannolikhet föreligger för att vederbörande kassa kan svara även för de årliga utgifter som byggnadsföretagets genomförande medför.

Utskottet.

Utskottet kan icke finna hinder behöva möta mot att lägerkassornas (manskapskassornas) medel tagas i anspråk för utförande av nybyggnad eller större ändringsarbete, såvitt därigenom tillgodoses sådant ändamål, för vilket medlen i fråga äro avsedda. Såsom i ärendet framhållits torde dock därvid böra gälla, att vederbörande kassa förutsättes kunna svara även för de årliga utgifter, som byggnadsföretagets genomförande medför. Det synes böra få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra frågor om anlitande av kassornas medel för dylik byggnadsverksamhet. Utskottet förutsätter emellertid därvid, att ändring i nuvarande bestämmelser rörande vilka inkomster och tillgångar, som skola inflyta till kassorna, icke vidtages utan att anmälan härom sker till riksdagen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må förklara, att det må ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra fråga om utförande av nybyggnad eller större ändringsarbete med anlitande av lägerkassas (manskapskassas) medel.

Stockholm den 15 november 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Lindström, Bernhard Nilsson, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Gustaf Ivar Anderson, von Heland, Gillström, Johan Eric Ericson, Näsström, Albertsson* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Pettersson* i Dahl, *Bergström, Mårtensson, Staxäng, Åkerström, Boman* i Kieryd, *Petterson* i Degerfors, *Thapper* och *Birke*.
